

Gondolatok a gyermek- és fiatalkorúak bűnözéséről a statisztika tükrében

Considerations on child and juvenile criminality in the light of statistics

Bolyky Orsolya

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet,
Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály
bolyky@okri.hu

Sárik Eszter

Dr. PhD, tudományos főmunkatárs
Országos Kriminológiai Intézet,
Bűnözéskutatási és Elemzési Tudományos Osztály
sarik@okri.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célja az, hogy a gyermekek és a fiatalkorúak bűnelkövetésének új jelenségeit nagyító alá vegyük, elsősorban a COVID-19-járvány által indukált társadalmi változások tükrében.

Módszertan: A szerzők statisztikai adatelemzés és forrásfeldolgozás módszerével vizsgálták a jelenséget.

Megállapítások: Az elmúlt évtizedekben a fiatalkorúak bűnelkövetése csökkent, amelyet a pandémia érdemben nem befolyásolt. A szerzők a járvány következményeként minőségi változásokat detektáltak a tinédzserek kriminalitásában. A gyermekkorúaknál az elmúlt évben jelentkező radikális növekedésből pedig arra lehet következtetni, hogy a járványt kísérő korlátozások és gazdasági változások kriminalitásra gyakorolt hatásai várhatóan az elkövetkezendő években jelennek meg.

Érték: A tanulmány megállapításai hozzásegíthetnek annak megértéséhez, hogy a szociális kapcsolatok korlátozása, a családokat érintő egzisztenciális bizonytalanság és a személyes jelenlét nélküli iskolai oktatás milyen káros hatást gyakorol a serdülők jelentős részére.

Kulcsszavak: gyermek- és fiatalkori bűnelkövetés, COVID-19-járvány, minőségi változások, digitális eszközök

Abstract

Aim: The purpose of the study is to examine the new phenomena of child and juvenile delinquency in the light of the social changes induced by the Covid–19 epidemic.

Methodology: The authors investigated the phenomenon using the method of statistical data analysis and source processing.

Findings: In recent decades, juvenile delinquency has decreased, which was not substantially affected by the pandemic. As a consequence of the epidemic, the authors detected qualitative changes in the criminality of teenagers, and from the radical increase in children in the past year, it can be concluded that the restrictions and economic changes accompanying the epidemic will have a longer-term effect on criminal deviance.

Value: The findings of the study may contribute to the understanding of how the limitation of social relationships, existential uncertainty affecting families and school education without personal presence affect the lives of significant number of adolescents.

Keywords: juvenile delinquency, Covid–19-pandemic, quality changes in criminality, digital tools

Dr. Gibicsár Gyula emlékére

Bevezető

„A fiatalkorúak bűnözése a társadalmi és erkölcsi normáktól eltérő, törvénytörő magatartás, amely jelenség az egész társadalom aggodalmát felkelti. Számos tanulmány kimutatta, hogy a bűncselekményeket elkövető egyének motivációi eltérőek lehetnek” – írják Song és szerzőtársai a legfrissebb tanulmányukban (Song, Li, Wang & Zang, 2022).

A kriminológia – ellentétben a joggal – jelenségekben gondolkodik: így a fiatalok deviáns magatartásait sem pusztán „törvénytörő” voltuk esetén tartja veszélyesnek. A tinédzserek „problémás” viselkedése nem feltétlenül éri el a jogi értelemben büntetendő cselekmények szintjét, azonban ezek, mint például az alkoholfogyasztás, a szabálysértések vagy akár az önkárosító, önpusztító magatartások – a normasértéstől függetlenül – mindenképpen veszélyt jelentenek a személyiségfejlődésükre.

Song és munkatársai 2022-ben – a magyarországi vizsgálatokkal egybecsengő módon – három markáns csoportot különítettek el a kamaszok között: az átlagos (nem problémás/szabálykövető); a problémás és a bűnelkövető fiatalokét.

A bűnelkövető tinédzsereket a szerzők további két alcsoportra osztották: a visszaesőkre és nem visszaesőkre (Song et al., 2022). A klasszifikáció egybeesik saját kutatási eredményeinkkel, hiszen a hazai kriminológiai vizsgálatokból is az derült ki, hogy nem mindenki válik tartósan bűnelkövetővé azok közül, akik kamaszkorban – az agyi, emocionális és testi fejlődés képlékeny fázisában – szembe kerültek a törvénnyel.

Az elmúlt évtizedekben Magyarországon több vizsgálat is zajlott deviáns fiatalokóról, melyek körében volt olyan is, amely e három csoport összehasonlítására törekedett a viselkedésüket és értékrendjüket is mérve (Sárik, 2012). A magyarországi kutatások azonban jellemzően vagy az „átlagos” fiatalokra koncentrálnak, úgynevezett ifjúságkutatások (Domokos, Kántor, Pillók & Székely, 2020), vagy homogén kriminológiai elemzések (Bolyky & Sárik, 2005; Bolyky & Sárik, 2018; Tamási, 2015), amelyek kifejezetten a „problémás” és „bűnelkövető” tizenévesek sorsát veszik nagyító alá.

Noha a vizsgálatok iránya és módszere eltérő lehet, a problémás, diszfunkcionális családok, valamint az iskola szerepe mindig előkelő helyen szerepelnek a rizikófaktorok között. Míg a lélektani elemzések főként a nemkívánatos nevelési módszerekre helyezik a hangsúlyt, addig a hazai kutatások szerint az elsődleges nevelői közeg változékonyságának¹ van – szomorú – relevanciája. Ugyanilyen – megfogalmazásbeli – kettősség tapasztalható az iskolával kapcsolatban is. A pszichológia szemszögéből figyelve: a fiatal problémás viselkedése okán egyre kevesebb pozitív visszacsatolást kap, ami miatt csökken a motivációja, a társak és a tanárok pedig egyre inkább negatívan közelítenek hozzájuk (ad absurdum diszkriminálják őket), így az érintettek fokozatosan eltávolodnak az oktatási intézménytől, valamint a tanulástól is. A magyar vizsgálatok által detektált, úgynevezett negatív iskolai karrier sem fed le tartalmilag mást, a különbség mindössze a Magyarországon gyakran alkalmazott folyamat- és intézménycentrikus megközelítésben rejlik.²

A gyermekek és fiatalok bűnelkövetéséről, azok háttéréről a vizsgálatok alapján – viszonylag – sok ismeretünk van. Jelen tanulmányunkban egy átfogó képet szeretnénk nyújtani arról, hogy a statisztikai adatok tükrében hogyan

1 2022. évi elemzésünkben is kitént, hogy a kriminális deviancia által érintett fiatalok körében állandó a változékonyság. 321 fiatalkorú bűnelkövetőnél 799 féle nevelői közeget tudunk számba venni pusztán a bűnügyi akták (!) alapján; illetőleg beszédes volt az az adat is, hogy a bűnelkövetők 14%-a már születésekor sem élt vérszerinti szüleiével (Bolyky & Sárik, 2022).

2 A tanulmányi előmenetel sem mutatott ennél „rózsásabb” képet: a mintába került, jellemzően 14–17 éves fiatalokúak 42,7%-a volt tanulói státuszban az általános iskolában a bűncselekmény elkövetésének idején, ami azt jelenti, hogy legtöbbjük bizonyosan évet ismételt. Említésre méltó, hogy a tettesek 13,7%-a sem nem tanult, sem nem dolgozott. Kiemelkedően magas volt azok aránya, akik (akár többszörös) osztályismétlés miatt túlkorosnak számítottak osztályukban (Bolyky & Sárik, 2022).

alakult az elmúlt évek kriminális devianciája a fiatal korosztályokban. Az adatelemzés mellett utalunk a kamaszok körében felbukkanó új jelenségekre, illetőleg – aktualitása okán – kitérünk a COVID-19-pandémia miatti korlátozások feltételezett hatásaira is, mind a hivatalos statisztikák, mind saját vizsgálataink alapján.

A gyermek- és fiatalkorú elkövetőkkel kapcsolatos bűnözési statisztika (2011–2022)

A nemzetközi adatok nem vagy csak nehezen hasonlíthatók össze a fiatalkorú bűnelkövetők vonatkozásában, hiszen a büntethetőségi korhatár és a büntetések/intézkedések rendszere is egészen eltérő, még Európán belül is. (Campistol & Aebi, 2018). Ennek ellenére bizonyos tendenciákra nézve – a számok alapján – mégis levonhatunk óvatos következtetéseket. A *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* szerint – ami 2021. évi kiadványában a 2010-es és 2015-ös adatokat veti össze – néhány országtól eltekintve csökkenésnek lehetünk szemtanúi (Aebi et al., 2021). A csökkenés mértéke azonban nem egyforma, ahogyan a fiatalkorúak hozzájárulása az össz-bűnözéshez sem tekinthető azonos arányúnak.

A legnagyobb százalékos arányt a fiatalok Franciaországban képviselik, ahol 2010-ben a bűnelkövetők 18,5%-át a kamaszok tették ki. Ez a szám 2015-re 17,2%-ra csökkent. Hollandiában 15,9-ről 12,4%-ra; Németországban a holland arányhoz hasonlóan 15-ről 12,6%-ra esett vissza a fiatalok részesedése. Radikális visszaesést egyedül Litvániában tapasztalhattunk ezekben az években, ahol csaknem megfeleződött a fiatalok kriminális devianciája (2010: 14,7%; 2015: 7,5%), amelynek a háttérében a növekvő kivándorlás is állhat. Meglepő módon előkelő helyen szerepelnek a skandináv államok³ is: Finnország 12,6%-os, Svédország pedig 13,2%-os fiatalkorú bűnelkövetési részarányt „könyvelhetett el” 2010-ben; ezek az arányok 8,7%-ra és 9,2%-ra csökkentek le öt év alatt.⁴

A nemzetközi adatokkal kapcsolatban két megállapítást kell rögzíteni. Az egyik, hogy a százalékos arányokból mindössze a fiatalkorúak össz-bűnözésen belüli aktivitására következtethetünk, a numerikus változásokra nézve ez az adatsor nem informatív; illetőleg azt, hogy a 2015 óta történő elkövetéseknek efféle rendszerezett regisztrációja még nem érhető el. Azt azonban érdemes

3 Dániából nem volt adatszolgáltatás, Norvégiából pedig csak a 2015. évi adatot tudjuk, ami 7,4% volt.

4 A *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics* adatainak értelmében két országban következett be növekedés a vizsgált időszakban: Oroszországban (2010: 2,8%; 2015: 5,2%) és Bulgáriában (2010: 7,8%; 2015: 8,1%). Ez a diszkrépancia azonban fakadhat adatfelvételi eltérésekből is.

megjegyezni, hogy a fiatalok bűnelkövetésének csökkenése Európa-szerte általános, és ez nincsen másképp hazánkban sem.

Magyarországi adatok

Az összbűnözés adatai szerint – a bűncselekmények számának csökkenése mellett – a regisztrált elkövetők száma is jelentősen csökkent az elmúlt tíz évben: 2011-ben 120 529 főt, míg 2021-ben 78 038 elkövetőt regisztráltak, ami a tízéves időszakban 35,2%-os visszaesést jelent (URL1). Ugyanez a trend volt megállapítható a fiatal korosztályba tartozó bűnelkövetők körében is, hiszen az összbűnözésen belüli arányuk is folyamatosan csökkent; stagnálással 2019–2021 között találkoztunk (URL2). A gyermekkorúak (14 év alattiak) 2011-ben még a 2,4%-át, a fiataikorúak (14–17 évesek) a 10%-át és a fiatal felnőttek (18–24 évesek) a 21%-át, 2019–2021 között a gyermekkorúak az 1%-át, a fiataikorúak az 5–6%-át, míg a fiatal felnőttek már csak a 17–18%-át tették ki az összes bűnelkövetőnek.

A bűnelkövetői létszám alakulásának vizsgálatakor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a demográfiai változásokat. Ezek kiváltképpen akkor gyakorolhatnak hatást, ha a népességben belül a fiatalok aránya csökken vagy növekszik, tekintve, hogy a bűnözői aktivitás a 14–30 éves korosztályban – elsősorban a fiúk/férfiak körében – a legmagasabb. A nyolcvanas években például a gyermek- és fiatalkorú bűnelkövetők számának növekedése mögött az állhatott, hogy a „második Ratkó-hullám” gyermekei ebben az időszakban értek serdülő korba, amikor a deviáns magatartások tipikusan elkezdődnek (Korinek, 1991). Megvizsgálva a 2011–2022 közötti időszak fiatal korosztályára vonatkozó magyarországi demográfiai adatokat láthatjuk, hogy a 18 év alattiak száma 5,3%-kal – ezen belül a 14–17 évesek száma 11%-kal –, a fiatal felnőttek (18–24 évesek) száma 17,2%-kal csökkent (URL3). A gyermekkorú elkövetők száma 2011–2021 között 35%-kal, a fiataikorú elkövetők száma pedig 30,5%-kal lett kevesebb (URL2). A fiatalok bűnözésének alakulása tehát ténylegesen egy irányba mutat e korosztály demográfiai változásaival.

Új jelenségek a fiatalok bűnelkövetésében és a COVID–19-pandémia hatásai

A számok azonban – önmagukban – keveset mondanak el egy korosztály viselkedéséről. A számok mögött mindig konkrét élettörténetek állnak, amelyek viszont nem ragadhatók ki a társadalmi kontextusból, amit az elmúlt években

több szempontból befolyásolt – hovatovább meghatározott – a COVID–19-járvány. A pandémia természetszerűen hatást gyakorolt a fiatalok viselkedésére, így a deviáns magatartásukra is. Alább – részben a COVID–19-járvány tükrében – azokat az új jelenségeket vesszük nagyító alá, amelyek az elmúlt néhány év alatt jelentek meg a kamaszok körében, és amelyek közrejátszottak (és feltételezhetően a jövőben is szerepet játszanak) a felnövekvő generációk bűnelkövetésében.

Ahogy arra már fentebb utaltunk, az összes bűnelkövető száma – kisebb kiugrásokkal – de 2002 óta csökkent. A fiatalkorú elkövetők száma 2014–2015-ben a korábbi 10–11 ezerről nyolcezer körülire fogyatkozott. 2019–2021 között a következő adatok szerepelnek a hivatalos bűnügyi statisztikában (1. számú táblázat).

1. számú táblázat

A gyermek- és fiatalkorúak elkövetéseinek száma és a regisztrált elkövetők száma 2019–2021 között

	Gyermekkorú		Fiatalkorú	
	Elkövetések száma	Regisztrált elkövetők száma	Elkövetések száma	Regisztrált elkövetők száma
2019	1826	1403	7863	4669
2020	1734	1294	8064	4958
2021	1763	1378	7666	4374

Forrás: Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENyÜBS).

Fontos felhívni a figyelmet, hogy az elkövetések száma az adott évben, adott személlyel szemben indított eljárások számát tükrözi, nem az elkövetők számát.⁵ A regisztrált elkövetők kategóriája a tényleges elkövetői létszámot jelenti.

A pandémia időszakában inkább minőségi változásnak lehettünk szemtanúi, hiszen a gyermek- és fiatalkorúak körében a korlátozások alatt a közterülethez, társasági együttléthez, szórakozáshoz köthető cselekmények (garázdaság, lopás, testi sértés) tipikusan visszaszorultak, míg az online is elkövethető deliktumok (zaklatás, csalás) stagnáltak. Feltehetően a távolságtartás betartatása érdekében megnövekedett rendőri jelenlét is akadályozta az offline bűnelkövetést, aminek következtében a személy elleni támadások száma és az utcai drogkereskedelem csökkent, azonban a családon belüli erőszak növekedett. A fiatalkorúakra jellemző társas bűnelkövetés sem valósulhatott meg a személyes szociális kapcsolatok hiánya miatt (Nan, Quintana, Shelton & Grigorenko, 2023). Az offline térben elkövetett bűncselekmények csökkenését a kutatók az online térben töltött időtartam meghosszabbodásával is magyarázták (Revital & Haviv, 2022).

5 Például, ha egy fő elkövető ellen egy év alatt három eljárás indul, ez három elkövetésnek számít, tehát ugyanaz a személy „háromszor” jelenik meg a statisztikában.

2022-ben aktavizsgálatot végeztünk arról, hogy a fiatalok bűnelkövetésének voltak-e és ha igen, milyen jellegzetességei a COVID–19-pandémia miatti korlátozások időszakában. Kutatásunkban olyan, a 2020–2021. években fiatalok által elkövetett, kriminológiai értelemben erőszakos bűncselekményeket tartalmazó bünygyi aktákat vizsgáltunk, amely bűncselekményeket a szociális kapcsolatok szigorú korlátozásának időszakában valósítottak meg, elsősorban az online oktatás alatt. Az általunk vizsgált ügyekben kevés esetben jelenthető ki egyértelműen, hogy az elkövetett bűncselekmény és a pandémia miatti bezártság között egyértelmű összefüggés lett volna. A bünygyi iratok azt mutatták, hogy az elkövetők tipikusan már a pandémiát megelőző években is erőszakosan viselkedtek, amelynek háttérében a kiemelkedően nagy arányban előforduló (diagnosztizált) pszichiátriai zavarok, fejlődési deficitek is álltak. A bűnelkövetők ebben az időszakban is elsősorban a hátrányos helyzetű családokból származó, alacsony intellektusú, iskolakerülő fiatalok közül kerültek ki. Az elkövetők között rendkívül magas volt a gyermekotthonban, lakásotthonban élő gyermekek aránya.

A 2022. év adatai a gyermekkorúak tekintetében adhatnak okot az aggodalomra, mert a 14 év alatti elkövetők száma egy év alatt egyharmaddal (33,4%), a fiataloké „csak” 3,6%-kal emelkedett. Ez a megugrás azonban nemcsak Magyarországra jellemző, hanem például Németországban (Whittle, 2023) is megfigyelhető. Hangsúlyozzuk, hogy egy év változásából nem vonható le messzeszemű következtetés, ugyanakkor az a tény, hogy a német adatok szinte százalékosan egybeesnek a hazai eltéréssel – Németországban 2021-hez képest 35,5%-os növekedést rögzítettek ugyanebben a korcsoportban (Whittle, 2023) –, arra enged következtetni, hogy nem feltétlenül egyszeri különbségről van szó, hanem egy szélesebb kontextusban értelmezendő jelenséggel állunk szemben.

A jelenség háttérében több tényező állhat, amelyek közvetve vagy közvetlenül befolyásolják a bűnelkövetés alakulását. Ahogyan a társadalom egészében, úgy a kriminalitás területén is egyre nagyobb szerepet játszik az internet. A fiatal korcsoportokról tudjuk, hogy intenzív internethasználók,⁶ és ez rányomja a bélyegét a bűncselekmények kivitelezésére is.⁷ Az internethasználat azonban akkor jelent valódi veszélyt a gyermekekre, fiatalokra, ha hiányzik a felnőtt, leginkább pedig a szülői kontroll.

6 Tovább növekedett az internettel ellátott, saját okostelefonnal rendelkező 15–29 évesek aránya, tizből legalább kilenc fiatalnak van otthonában internet (93%), saját tulajdonában okostelefon (97%) (Domokos et al., 2020).

7 A 2022. évi kutatásunk adatai alapján úgy tűnt, mintha csökkent volna a(z) – egyébként a fiatalokra jellemző – csoportos elkövetés, azonban a körülményekből kiderült, hogy a bűncselekményt a „társak” már nem feltétlenül személyesen „asszisztálják”, hanem vagy az interneten keresztül „kísérik figyelemmel”, vagy maguk rögzítik, például a bántalmazó magatartásokat (Bolyky & Sári, 2022).

A digitalizáció részben a bűncselekmények rögzíthetősége szempontjából veszélyes a gyerekekre, részben pedig az online térben (akár passzívan) megtapasztalt negatív élmények miatt is, amelyek egyike az úgynevezett online zaklatás. Számos kutatás kimutatta, hogy az offline térben és az interneten keresztül megvalósított zaklatás sok hasonlóságot mutat, ugyanakkor az agresszió megjelenésének mikéntjében jelentős különbségek vannak. Bizonyos szempontból a cyberbullying veszélyesebbnek tűnik, mert nincsenek tér és idő korlátai, valamint kontrollálhatóságának nehézsége miatt lehetővé válik az áldozat folyamatos fenyegetése is (Zsila, Újhelyi & Demetrovics, 2015). Mindebből logikusan következik, hogy a kibertérben megvalósított bűnözés elterjedtebbé vált a pandémia időszakában. Egyrészt az erőszakos, fenyegetőző magatartások, másrészt a kábítószerekkel kapcsolatos bűnelkövetés is áttevődtek az online térbe, ahol a szülői vagy felnőtt kontroll kevésbé érvényesül (Nan et al., 2023).⁸ Látható tehát, hogy a fiatalok bűnelkövetése mindig azon a területen jelenik meg, illetve fokozódik, ahol a felügyeletük, ellenőrizhetőségük kevésbé hatékony.

Vitathatatlan tény, hogy a cyberbullying és az internetes drogkereskedelem mellett a pornográf tartalmak fogyasztása is fokozódott a „digitális felügyelet” nélküli bezártság idején. Nemzetközi adatok alapján a 15 év alatti gyermekek kétharmada és a 12 év alattiak egyharmada már találkozott pornográf képekkel, akár szándékosan, akár akaratlanul (URL5). A számok azt mutatják, hogy a nagyon fiatal tinédzserek sem kivételek. A 10–11 éves fiúk 21%-a havonta legalább egyszer néz pornográf oldalakat. A 12–13 éveseknél ez az arány 51%-ra emelkedik (URL5).

Ennek fényében nem meglepő a gyermekpornográfia bűncselekmény „népszerűsége” a 14 év alatti korosztályban. Az online világ „hatalomátvétele” a COVID–19-járvány alatt a szexualitás terén is megtörtént, amely a kiskorúaknál leginkább az önmagukról készített szexuális tartalmak egymásnak történő megküldésében és letöltésében, tárolásában és megosztásában nyilvánult meg. Utóbbi magatartások – amennyiben a felvételen tudottan vagy láthatóan 14 év alatti szerepelt – megvalósították a gyermekpornográfia tényállását. A mai pornográfia dehumanizáltsága, explicit erőszakossága a kiskorúakra fokozott hatással van, maguk is erőszakossá válhatnak, ami – sajnálatos módon – bűncselekményi szinten is manifesztálódhat.

8 Mindez megerősíti korábbi kutatási eredményeinket, amely szerint a szülői kontroll erőssége és az ifjúkori devianciák gyakorisága szoros összefüggést mutat (Kerezsi & Parti, 2008).

A gyermek- és fiatalkorúak bűnelkövetési jellegzetességei a COVID-19-pandémia miatti iskolabezárások hónapjaiban

Elemzésünk során összevetettük a statisztikában szereplő, a pandémia miatti legszigorúbb korlátozások időszakának adatait (2020. és 2021. március–június) a pandémia előtti (2019) és utáni (2022) évek azonos időszakának fiatalok bűnelkövetőire vonatkozó adataival. Előzetes feltevésünk szerint a kijárási és a szociális kapcsolatok „megcsappanása”, a gyermekotthonokban élők kapcsolattartási jogának korlátozása felerősítette az agresszív megnyilvánulásokat a fiatalok körében, így az erőszakos bűnelkövetés növekedését és/vagy minőségi változását – kegyetlenebb elkövetési módok, az indulatkezelési nehézségek fokozódása – eredményezte.

A 2022. március–június közötti időszakot vizsgálva – vagyis a korlátozások feloldása után – kétirányú változást láthattunk: a gyermekkorúaknál (14 év alattiak) növekedést, a fiatalkorúak esetében azonban a 2020-as adathoz való „visszatérést” detektálhattunk: csaknem a felére esett vissza a fiatalkorúak elkövetéseinek száma a 2021. év azonos időszakához képest⁹ (URL6).

A 14 év alattiak esetében a legszembetűnőbb változás a pandémia után, 2022-ben következett be a kriminológiai értelemben erőszakos bűncselekmények körében, így a garázdaság, a rongálás, a testi sértés és a szexuális erőszak esetében. Ez utóbbi bűncselekmény alakult a legérdekesebben: 2019 márciusától júniusáig összesen nyolc darab, gyermekkorúak által elkövetett szexuális erőszak valósult meg. A COVID-korlátozások idején nagyjából stagnált ez a bűncselekményszám (2020 ugyanezen időszakában hét db, 2021-ben kilenc db), majd 2022-ben ugrott a kétszeresére (16 db). Ennek lehetséges okaként felmerülhet a látencia növekedése a korlátozások idején. Ha viszont ténylegesen csökkent a szexuális erőszakok száma, arra az otthon tartózkodás, a szorosabb szülői/nevelői felügyelet is magyarázatul szolgálhat. A fiatalkorúak esetében a szexuális erőszak erőteljesen visszaesett a pandémia második hullámában (2021. március–június), és ez a tendencia folytatódott a 2022. évben is. Itt is gondolhatunk látencianövekedésre, de magyarázat lehet az is, hogy az online világban eltöltött kirívóan sok idő valóban csökkentette az erőszakos bűnözői alkalmakat, illetve magát a motivációt is.

9 2019. március–június között a gyermekkorú elkövetők általi elkövetések száma 622 volt, 2020. év ugyanezen időszakában, amikor a legszigorúbb korlátozások voltak érvényben, 442 elkövetésre esett vissza, majd 2021 ugyanezen időszakában – ahogyan a szabályok enyhültek – 604-re emelkedett, majd 2022 azonos időszakában 716-ra ugrott. A fiatalkorúaknál ugyanezen időszakot áttekintve: 2019-ben 2867, 2020-ban 2000, 2021-ben 2035 és 2022-ben mindössze 1069 elkövetést regisztráltak a március 1. – június 30. közötti időszakokban (URL6).

A szűkített időszak vizsgálata során megállapítható volt, hogy a COVID-korlátozások alatt a gyermek- és fiatalkorúak körében magasabb arányban fordultak elő a könnyű testi sértések, illetve a közfeladatot ellátó személy elleni erőszak-bűncselekmények, mint a COVID-on kívüli időszakban. Ezek leginkább a gyermekotthonokban dolgozó nevelők sérelmére történtek, amely adat igazolja talán legjobban az összeczártságból adódó feszültségnövekedést és az ebből következő bántalmazást, amely a családokon belül is megfigyelhető volt.

A gyermekotthonokat különösen erősen sújtották a járványügyi intézkedések. Az itt élő speciális nevelési igényű gyermekek szokásos életvezetési rendje a korlátozások hatására megváltozott, amely önmagában is konfliktusforrásként jelent meg. A tanulók vizsgákra való felkészítése és az egyéb, kötelező feladatok (fertőtlenítés, hőmérés, kapcsolattartások ellenőrzése stb.) kiemelkedő terhet jelentettek a nevelőknek, és növelték a gyermekek és az ott dolgozó felnőttek közötti feszültséget (URL7). Más szempontból is hátrányos az oktatásból való kimaradás: a nap strukturált, értelmes eltöltésének hiánya unalomhoz és motivátlansághoz, mindez pedig agresszióhoz, deviáns viselkedéshez vezethet.

Összefoglaló

Összegzésként elmondható tehát, hogy a gyermekek és fiatalkorúak bűnelkövetése az elmúlt évtizedekben folyamatosan csökkent, majd 2015-től stagnálásnak lehetünk szemtanúi, amelyet numerikusan a COVID–19-járvány sem befolyásolt jelentős mértékben. A pandémia több vonatkozásban konkrétan is befolyásolta a fiatalok életét, melyek közül kiemelkedik az iskolabezárások ténye. A fizikai jelenléttel megvalósítható bűncselekmények lock-down idején tapasztalható csökkenésében tehát a családok jelentős részénél bizonyosan közrejátszott a szülők folyamatos otthoni jelenléte, a gyermekek feletti erősebb kontroll és idejük fokozott strukturálása, valamint a bűnelkövetési alkalmak elmaradása az üzletek, szórakozóhelyek bezárása miatt.

Áttekintésünkből azonban kiderült, hogy a COVID–19-járvány nem csak pozitív változásokat indukált a kriminális deviancia vonatkozásában. Az otthonmaradás és a szülői felügyelet nélküli internethasználat befolyásolta az internetes bűnelkövetést (online zaklatás), és a pornográf tartalmak intenzívebb „fogyasztását” is eredményezte. Az egyébként is erősen átszexualizált világunkban a kiskorban látott pornográfia egyelőre megjósolhatatlan következményekkel jár, de azt nem zárhatjuk ki, hogy a szexuális erőszak elkövetésének megnövekedésében, illetőleg más erőszakos bűncselekmények elszaporodottságában ez a faktor is szerepet játszik.

Az aktavizsgálatunkból és a statisztikai adatokból is az derült ki, hogy a járvány legnagyobb mértékben a gyermekotthonban élőket sújtotta. Azok a tinédzserek, akik a szülőktől távol, a korosztályi csoporttal összezárva, a feszültségoldási lehetőségektől megfosztva voltak kénytelenek elviselni a korlátozásokat, nagyobb arányban követtek el bűncselekményeket, mint korábban. És ebbe a körbe – sajnálatos módon – erőszakos, a nevelők ellen irányuló bűncselekmények is kerültek.

A tinédzserek körében felbukkanó új jelenségeken túl a kérdés azonban az, hogy a pandémia, illetőleg a(z) – egyelőre még nem teljesen körvonalazható – negatív gazdasági tendenciák megváltoztatják-e, és ha igen, miként a felnövekvő fiatalok kriminalitását. A gyermekkorú elkövetők 2022. évi, több mint 30%-os növekedése azonban arra enged következtetni, hogy a COVID-korlátozások és a jelenlegi háborús helyzet negatív hatásai hosszú távon velünk maradnak.¹⁰

Felhasznált irodalom

- Aebi, F. M. et al. (2021). *European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics*. Göttingen University Press. <https://doi.org/10.17875/gup2021-1787>
- Bolyky O. & Sárík E. (2005). A fiatalkorú elkövetők gyermekkora – az elkövetővé válás előzményei. In Irk F. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 42.* (pp. 327–352). Országos Kriminológiai Intézet.
- Bolyky O. & Sárík E. (2018). A bűnelkövetéshez vezető út megismerése visszaeső elítéltek körében. – Előkészítő szakasz. *Börtönügyi Szemle*, 37(3), 5–24.
- Bolyky O. & Sárík E. (2022). *A fiatalkorúak bűnelkövetésének jellemzői napjainkban*. Kutatási jelentés. Kézirat. Országos Kriminológiai Intézet.
- Campistol, C. & Aebi, F. M. (2018). Are juvenile criminal justice statistics comparable across countries? A study of the data available in 45 European nations. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 24(1), 55–78. <https://doi.org/10.1007/s10610-017-9345-2>
- Domokos T., Kántor Z., Pillók P. & Székely L. (2020). *Magyar Fiatalok 2020. Kérdések és válaszok – fiatalokról, fiataloktól*. Erzsébet Ifjúsági alap. https://tarsadalomkutato.hu/wp-content/uploads/2021/07/magyar_ifjusag_2020_web-v%C3%9A.pdf
- Kerezsi K. & Parti K. (Szerk.) (2008). *Látens fiatalkori devianciák – ISRD-2. nemzetközi összehasonlító vizsgálat magyar blokkja*. ELTE ÁJK–Országos Kriminológiai Intézet.
- Korinek L. (1991). A bűnözés alakulása Magyarországon és a jövőbeli kilátások. *Info-társadalomtudomány* 5(16), 7–12.

¹⁰ Ugyanezzel számolnak a nemzetközi vizsgálatok is (Nan et al., 2023).

- Nan, L., Quintana, D., Shelton, M. & Grigorenko, E. L. (2023). Impact of the COVID–19 pandemic on youth delinquency: A discontinuous growth analysis. *Frontiers in Education*, 8. <https://doi.org/10.3389/educ.2023.1007807>
- Revital, S. S. & Haviv, N. (2022). Juvenile delinquency and COVID–19: the effect of social distancing restrictions on juvenile crime rates in Israel. *Journal of Experimental Criminology*, 19(3), 785–808. <https://doi.org/10.1007/s11292-022-09509-x>
- Sárik E. (2012). Ifjúsági értékrend és deviancia. In Vókó Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 49.* (pp. 130–165). Országos Kriminológiai Intézet.
- Song, F., Li, R., Wang, W. & Zhang, S. (2022). Psychological Characteristics and Health Behavior for Juvenile Delinquency Groups. *Occupational Therapy International*. (SI) <https://doi.org/10.1155/2022/3684691>
- Tamási E. (Szerk.) (2015). *Különös kegyetlenséggel... Fiatalok és fiatal felnőtt emberölést elkövetők kriminológiai vizsgálata.* Országos Kriminológiai Intézet.
- Zsila Á., Ujhelyi A. & Demetrovics Zs. (2015). Online zaklatás a legújabb kutatások tükrében. *Imágó*, 4(4), 50–64. http://imagobudapest.hu/images/lapszamok/2015_4_Atmeneti_terek_atmeneti_valosagok_szam/Imago_Bp_2015_4_szam_full_text.pdf#page=50

A cikkben található online hivatkozások

- URL1: *Az összбүнözés egyes mutatóinak alakulása.* <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/01/tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf>
- URL2: *A gyermekkorúak és a fiatalokúak бүнözésével, valamint a kiskorú sértettekkel összefüggő egyes adatok.* https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/01/lfiga_106_2_2023_melle%CC%81klet.pdf
- URL3: *Népszámlálási adatbázis 2011.* <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/adatbazis/#/table/WBS002/N4IgfGpghgJiBcBtEAVAgWQKIH0AKWASmgPIAiAugDQgDOAljBASgNJYBqOAggOJYATFVp0IAYwAuDAPYA7ViABYwBdgDKWABoiQAMwYAbSRABOdBKADWDOXHggMUA44haEOZNMIFpMnQ1AmJyN2tbexB1CEk3EAA3KEMAV19FQQAGA-EYsqgBfSko8vKA>
- URL4: *Germany sees rise in crime among children.* <https://www.dw.com/en/germany-debates-lowering-age-of-criminal-responsibility/a-65180780>
- URL5: *A pornográfia lélekgyilkos hatása a gyermekekre.* <https://katolikus.ma/a-pornografia-lelekgyilkos-hatas-a-gyermekekre/>
- URL6: *A бүнcelekmény elkövetőinek megoszlása nem és korcsoport szerint.* <https://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/2023/01/tajekoztato-a-bunozes-2021.-evi-adatairol.pdf>
- URL7: *Az alapvető jogok biztosának jelentése az AJB-6899/2020. számú ügyben. Speciális gyermekotthonban történt látogatás a COVID–19 helyzettel összefüggésben.* <https://future-roundtable.org/documents/10180/3190211/Jelent%C3%A9s+a+szedresi+Speci%C3%A1lis+>

Gyermekotthonban+tett+1%C3%A1togat%C3%A1sr%C3%B3l+6899_2020/f35b2105-b52c-b696-3c26-c13917e889ae?version=1.0

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Bolyky O. & Sárík E. (2023). Gondolatok a gyermek-és fiatalkorúak bűnözéséről a statisztika tükrében. *Belügyi Szemle*, 71(10), 1715–1727. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2023.10.2>